ΚΡΙΤΙΚΑ ΚΑΙ ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ ΕΙΣ ΧΩΡΙΑ ΠΛΑΤΩΝΙΚΑ

Ἐν τοῖς ἑξῆς σημειούμεθα παρατηρήσεις εἰς χωρία τοῦ δευτέρου βιβλίου τῆς Πολιτείας τοῦ Πλάτωνος.

357 A. *Ὁ γὰρ Γλαύκων ἀεί τε ἀνδρειότατος ὢν τυγχάνει πρὸς ἅπαντα, καὶ δὴ καὶ τότε τοῦ Θρασυμάχου τὴν ἀπόρρησιν οὐκ ἀπεδέξατο.*

Οὕτω φέρεται ἐν ταῖς ἐκδόσεσι, στοιχούσαις εἰς τὰ πλεῖστα χειρόγραφα (A.D.M.), ἀλλ' ὁ **Burnet** προσέθηκεν εἰς τὸ **ἀεί τε** τὸ **δὴ** κατὰ τὴν γραφὴν ἑνὸς κώδικος (F). Ἐνταῦθα παρατηροῦμεν ὅτι δὲν λείπουσι παρὰ Πλάτωνι χωρία, ἐν οἷς ἡ τοῦ **ἀεὶ** ἔννοια συνάπτεται πρὸς τὴν τοῦ **δή,** οἷον «**ἀεὶ** γὰρ **δὴ καὶ** τὰς πρόσθεν ἡμέρας . . . (Φαίδ. 59 E), «σὺ μὲν γὰρ **δὴ** (ἀνυπόδητος εἶ) **ἀεὶ . . .** (Φαίδρ. 223 A)· ἀλλ' ὀκνοῦμεν σφόδρα νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ἦτο δυνατὸν ὁ φιλόσοφος νὰ γράψῃ **ἀεί τε δὴ** καὶ μετ' ὀλίγας λέξεις νὰ ἐπαναλάβῃ τὸ **δὴ** (καὶ δὴ καὶ) συγχωρῶν τῷ λόγῳ, διὰ τῆς τοῦ αὐτοῦ μορίου ἐπαναλήψεως, ποιάν τινα δυσαρμοστίαν.

358 A. *Οὐ τοίνυν δοκεῖ, ἔφη, τοῖς πολλοῖς, ἀλλὰ τοῦ ἐπιπόνου εἴδους, ὃ μισθῶν θ' ἕνεκα καὶ εὐδοκιμήσεων διὰ δόξαν ἐπιτηδευτέον, αὐτὸ δὲ δι' αὐτὸ φευκτέον ὡς ὂν χαλεπόν.*

Εἰ μὴ συνεφώνουν περὶ τὴν γραφὴν πάντα τὰ χειρόγραφα, θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ὑπολἠφθῇ ὅτι τὸ **διὰ δόξαν** εἶναι παρέγγραπτον, ὅτι δηλαδὴ δὲν ἦτο ἐξ ἀρχῆς γεγραμμένον ἀλλὰ παρενεβλήθη ἢ προσεγράφη ὕστερον ὡς ἑρμήνευμα καὶ σχόλιον. Νῦν δὲ θεωρητέον ὡς γνήσιον καὶ χρησιμεῦον ὡς ἀκριβέστερος προσδιορισμὸς τοῦ **εὐδοκιμήσεων,** ὅπερ σημαίνει τὰς τιμάς· αὗται δ' ὀφείλονται εἰς τὴν περὶ αὐτῶν (ἀγαθὴν) γνώμην τῶν ἀνθρώπων **(=διὰ δόξαν).**

Συνήθως ἑρμηνεύεται τοῦτο πλημμελῶς, ὡς ἐὰν τὸ **δόξα** ἦτο προσθήκη εἰς τὸ **μισθῶν** καὶ **εὐδοκιμήσεων,** οἷον «en vue de salaire et de la bonne renomée **et** pour sauver sa reputation» (E. Chambry) — «um des Lohnes willen **und** der übrigen **Vorteilen,** die aus ihnen hervorgehen» (Ot. Apelt) — «ἐξ αἰτίας τοῦ μισθοῦ καὶ ἐξ αἰτίας τῆς κοινωνικῆς προκοπῆς **καὶ** ὑπολήψεως» (Κ. Γεωργούλης). Ἀλλὰ τοιαῦταί τινες ἑρμηνεῖαι θὰ συνεχωροῦντο, ἐὰν πρὸ τοῦ

δόξαν ὑπῆρχε τὸ **καί,** ὅπερ δὲν συμβαίνει. (Σφαλερὰ δ' εἶναι ἡ ἑρμηνεία τοῦ Apelt ἄλλως τε καὶ διότι τὸ **δόξα** οὐδέποτε σημαίνει Vorteile (1).

Ὀρθὴ θὰ ἦτο ἡ ἑρμηνεία ἥδε : οἱ πολλοὶ ὅμως δὲν συμφωνοῦν ἀλλὰ κατατάσσουν τὴν δικαιοσύνην εἰς τὸ ἐπίπονον ἐκεῖνο εἶδος τοῦ ἀγαθοῦ, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ἀσκῇ τις χάριν ἀμοιβῶν (δωρεῶν) καὶ τιμῶν προερχομένων ἐκ τῆς καλῆς φήμης του (2), ἐνῷ αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ πρέπει νὰ τὸ ἀποφεύγῃ ὡς δύσκολον.

Τὴν φράσιν «μισθῶν θ' ἕνεκα καὶ εὐδοκιμήσεων διὰ δόξαν» ἑρμηνεύει αὐτὸς οὗτος ὁ συγγραφεὺς δι' ὅσων λέγει κατωτέρω, (361 C) : **ἔσονται αὐτῷ τιμαὶ καὶ δωρεαὶ δοκοῦντι τοιούτῳ εἶναι»,** ἔνθα τὸ «τιμαὶ καὶ δωρεαὶ» ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ πρόσθεν «μισθῶν θ' ἕνεκα καὶ εὐδοκιμήσεων», τὸ δὲ **«δοκοῦντι τοιούτῳ εἶναι»** πρὸς τὸ **«διὰ δόξαν».**

Λοιπὸν εἶναι πρόδηλον ὅτι τὸ **διὰ δόξαν** οὐδὲν προστίθησι νέον ἀλλ' εἶναι μόνον προσδιορισμὸς τῶν προηγουμένων· τὸ δὲ νόημα εἶναι ὅτι «οἱ δίκαιοι ἀπολαύουσι δωρεῶν καὶ τιμῶν, διότι ἔχουσι καλὴν φήμην (ὑπόληψιν)». Ῥητέον ὅτι ὁ Γ. Βασμανόλης (3) προσκρούσας εἰς τὸ χωρίον ὑπέλαβεν αὐτὸ ἐφθαρμένον· διὸ καὶ ἐπανορθοῖ γράφων «οὐ (τούτου μέν τοι φῦσαι) : δοκεῖ, ἔφη». Ἀλλὰ τοιαύτη εἰκασία εἶναι ἀπίθανος· διότι οὐ μόνον ἀπέχει πάμπολυ τῆς παραδεδομένης γραφῆς, ἀλλὰ καὶ διότι θὰ παρεῖχε φράσιν ἀνελλήνιστον. Λέγεται μὲν ὀρθῶς ὅτι **τι** (π. χ. ἡ δικαιοσύνη) **ἐστί . . .** τοῦ **ἐπιπόνου εἴδους,** οὐχὶ δὲ ὅτι **φύεται . . . τοῦ εἴδους.** Τὸ χωρίον δεῖται οὐχὶ διορθώσεως ἀλλ' ὀρθῆς ἑρμηνείας.

358 E. *καὶ ὃ πρῶτον ἔφην ἐρεῖν, περὶ τούτου ἄκουε, τί οἷόν τε καὶ ὅθεν γέγονε δικαιοσύνη.*

Ἐνταῦθα οἱ κώδικες παρέχουσι διαφόρους γραφάς. Οἱ AM ἔχουσι **τί ὄν τε,** ὁ F **οἷόν τε,** ὁ D **τί οἷόν τε,** ὁ Monacensis **τί οἵονται.**

Ὅθεν εὐρὺ παρέχεται στάδιον εἰς εἰκασίας καὶ προτιμήσεις. Ὁ Hermann δέχεται τὴν γραφὴν τοῦ D, ὁ Stallbaum, ὁ Maass καὶ ὁ Chambry τὴν τοῦ F, ὁ Burnet τὴν τοῦ AM καὶ ἄλλοι παραπλήσια ποιοῦσι.

Πασῶν τῶν γραφῶν τούτων τὰ μάλιστα ἀτυχὴς καὶ ἀπόβλητος φαίνεται ἡμῖν ἡ **«τί οἷόν τε καὶ ὅθεν»,** ὡς ἀνελλήνιστος καὶ ἀφόρητος.

Τὴν ὀρθὴν γραφὴν ὑποδεικνύουσι, νομίζομεν, οὐ μόνον τὸ μικρὸν πρόσθεν (358 C) κείμενον «καὶ πρῶτον μὲν ἐρῶ δικαιοσύνην **οἷον** εἶναί φασι καὶ **ὅθεν** γεγονέναι» ἀλλὰ καὶ τὸ ἐν τῷ δευτέρῳ μέρει τῆς ἐρωτήσεως **«ὅθεν** γέγονε δικαιοσύνη». Λέγομεν τοῦτο, διότι τὸ **ὅθεν** δύναται μόνον πρὸς τὸ **οἷον** (ὁποῖον) νὰ συναφθῇ, καθὰ δὴ καὶ τὸ **τί** μόνον πρὸς τὸ **πόθεν** νὰ συνδεθῇ. Τοιαύτη εἶναι ἡ ἐν

---

1) Ἐκ τοῦ χωρίου τούτου τὸ Λεξικὸν Βερναρδάκη ἑρμηνεύει *μόνον* τὴν εὔκολον ἀρχήν : *οὐ τοίνυν δοκεῖ τοῖς πολλοῖς ἀλλὰ τοῦ ἐπιπόνου εἴδους* . . . (σελ. 281 A) !

2) Ἡ λέξις *δόξα* εἶναι μέση λέξις καὶ σημαίνει τὸ τί δοκεῖ ἡμῖν περὶ τῶν ἄλλων ἢ τί δοκεῖ τοῖς ἄλλοις περὶ ἡμῶν, τουτέστι γνώμη, φήμη, εἴτε ἀγαθὴ εἴτε κακή· ὅθεν λέγεται *κακὴ* δόξα, *κακαὶ* δόξαι (αὐτ. 363 E). Ἀλλ' ὅμως ἐπικρατεῖ συνήθως ἡ καλὴ ἔννοια, ὡς συμβαίνει καὶ εἰς τὴν παρ' ἡμῖν λέξιν *φήμη*.

3) Ἐν τῷ προκειμένῳ περιοδικῷ, ἔτος 1964, σελ. 188 ἐξ.

τῇ ἀρχαίᾳ γλώσσῃ ἡμῶν κρατοῦσα κανονικὴ σύνταξις. Ἐγράφη λοιπὸν πιθανώτατα ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος **οἷόν τε** ἢ μᾶλλον **οἷόν τοι** καὶ ὅθεν . . . . . Μόνον εἰς τοιούτου εἴδους γραφὴν (OION TI) προσπίπτων ὁ ὀφθαλμὸς τοῦ ἀντιγραφέως ἠδύνατο νὰ ἀποπλανηθῇ καὶ παρασυρθῇ εἰς τὴν γραφὴν **τί οἷόν τε,** ἣν παρέχει ὁ D.

Ὅπως ἂν ἔχῃ, διὰ μὲν τοῦ **οἷον** δηλοῦται ἡ οὐσία, διὰ δὲ τοῦ **ὅθεν** ἡ καταγωγὴ τῆς δικαιοσύνης. Πβλ. τὸ κατωτέρω 359 A « . . . καὶ εἶναι δὴ ταύτην **γένεσίν** τε καὶ **οὐσίαν** δικαιοσύνης . . . ».

359 C: *εἴη δ' ἂν ἡ ἐξουσία ἣν λέγω τοιάδε μάλιστα, εἰ αὐτοῖς γένοιτο οἵαν ποτέ φασι δύναμιν Γύγῃ τῷ τοῦ Λυδοῦ.*

Αὕτη εἶναι ἡ παραδεδομένη γραφή, ἣν ὅμως πάντες ἀποστέργουσιν. Ἤδη ὁ **Wirgand** ἐθεώρησε τὸ **Γύγου** ὀβελιστέον, ἣν γνώμην καὶ ἄλλοι ἀπεδέξαντο. Ὁ **Stallbaum** διώρθωσε μεταβαλὼν τὴν πτῶσιν εἰς δοτικήν, τῷ **Γύγῃ,** ὑπολαβὼν δὲ τὸ **τοῦ Λυδοῦ προγόνῳ** ὡς παρέγγραπτον ἔθηκεν ἐντὸς ἀγκυλῶν. Περαιτέρω τολμηρίας καὶ αὐθαιρεσίας χωρῶν ὁ Jowett ἔγραψε **Γύγῃ τῷ Κροίσῳ τοῦ Λυδοῦ προγόνῳ,** ὅπερ καὶ ὁ **Wilamowitz** ἐνέκρινεν. Ὁ δὲ **Burnet** γράφει τῷ [Γύγου] τοῦ Λυδῶν προγόνῳ. Πλὴν ὅμως θὰ ἦτο ἄτοπος ἡ παντελὴς παράλειψις τοῦ ὀνόματος τοῦ **Γύγου,** εἰς ὃν ἄλλως ἀναφέρεται τὸ ἑπόμενον **αὐτόν.** Κάλλιον καὶ ἐπιτυχέστερον γράφει ὁ ἡμέτερος Γεωργούλης **Γύγῃ τῷ τοῦ Λυδοῦ προγόνῳ.** Ἀλλ' ἴσως οὐχὶ ὀρθῶς νομίζει ὅτι διὰ τοῦ **Λυδοῦ** νοοῦνται οἱ **Λυδοὶ** (οἱ κάτοικοι τῆς Λυδίας). Διότι πρῶτον μὲν δὲν ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι, καθὰ ἡμεῖς οἱ νεώτεροι, τὸν ἐνικὸν ἀριθμὸν ἀντὶ τοῦ πληθυντικοῦ ἐπὶ τῶν ἐθνικῶν ὀνομάτων (π. χ. ὁ Τοῦρκος =οἱ Τοῦρκοι, ὁ Γάλλος=οἱ Γάλλοι). Ἔπειτα δέ, ὅπερ καὶ κυριώτατον, δὲν ἦτο δυνατὸν ὁ μυθικὸς Γύγης νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ὁ πρόγονος τῶν Λυδῶν. Διότι, ὅσον καὶ ἂν ἐγένετο ὕστερον παντοδύναμος, ὅμως ἦτο τὸ κατ' ἀρχὰς ὑπηρέτης τοῦ τότε βασιλέως τῆς Λυδίας· πῶς λοιπὸν ὁ ἄλλοτε δοῦλος τοῦ βασιλέως τῶν Λυδῶν, πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ ὀνομασθῇ πρόγονος αὐτῶν ;

Ὁ παντοδύναμος ἐκεῖνος Γύγης, ὁ τὴν ἰσχὺν αὐτοῦ ὀφείλων εἰς ὃν τυχαίως εὗρε μαγικὸν δακτύλιον («τὸν Γύγου δακτύλιον», ὡς λέγεται ἀλλαχοῦ τῆς Πολιτείας (10, 612 B), παρίσταται ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος κατὰ τρόπον μυθικὸν **(εἶναι . . . . . ποιμένα θητεύοντα παρὰ τῷ τότε Λυδίας ἄρχοντι . . . . .).** Ἐμφερῶς μὲν πάντως, ἀλλ' ἱστορικώτερον καὶ σαφέστερον, (ἄνευ τοῦ μαγικοῦ δακτυλίου) ἀπεικονίζεται ὁ Γύγης ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου (1, 8 ἑξ.) ὡς **«Γύγης ὁ Δασκύλου εἷς τῶν αἰχμοφόρων** (πβλ. τὸ πλατωνικὸν **θητεύοντα) τοῦ βασιλέως Κανδαύλου».** (Κατ' ἀμφοτέρας τὰς διηγήσεις ὁ Γύγης συμφωνήσας μετὰ τῆς βασιλίσσης ἐφόνευσε τὸν βασιλέα καὶ κατέλαβε τὴν ἀρχήν).

Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως. Ἀλλ' ἤδη ἐρωτᾶται τίς εἶναι ὁ ἐνταῦθα μνημονευόμενος Λυδός, οὗ πρόγονος ἐγένετο ὁ **Γύγης ;** Πολλοὶ ἀποφαίνονται ὅτι εἶναι ὁ Κροῖσος, οὗ τὸ ὄνομα, ὡς εἴδομεν, εἰσήγαγον εἰς τὸ κείμενον. Τὴν γνώμην ταύτην νομίζομεν πιθανωτάτην, ἀλλ' ἀποκρούομεν διαρρήδην τὴν εἰς τὸ κείμενον εἰσδοχὴν τοῦ ὀνόματος ἐκείνου. Φρονοῦμεν δὲ ὅτι ἡ παράλειψις ἐγένετο ἀπὸ σκοποῦ καὶ ἐπίτηδες. Ὁ ἀριστοκρατικὸς δηλαδὴ καὶ ὑψηλόφρων Πλάτων ἀπηξίωσε νὰ εἴπῃ τὸ

ὄνομα τοῦ (βαρβάρου) Κροίσου καὶ ἠρκέσθη εἰς τὴν μνείαν τῆς καταγωγῆς αὐτοῦ. Ὡς **Λυδὸν** δὲ φαίνεται ὅτι ἐγίγνωσκον οἱ Ἕλληνες τὸν Κροῖσον, διδαχθέντες ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου (1, 6) ὅτι **Κροῖσος Λυδὸς μὲν ἦν τὸ γένος, παῖς δὲ Ἀλυάττεω.**

Ἐξήγησις· θὰ ἠδύνατο νὰ εἶναι ἡ ἐξουσία, περὶ ἧς ὁμιλῶ, ἀκριβῶς τοιαύτη, ἐὰν ἐδίδετο εἰς αὐτοὺς τόση δύναμις, ὅσην κάποτε εἶχε, λέγουν, ὁ Γύγης ὁ πρόγονος τοῦ Λυδοῦ.

360 C *ἐπεὶ ὅπου γ' ἂν οἴηται ἕκαστος οἷός τ' ἔσεσθαι ἀδικεῖν, ἀδικεῖ.*

Φαίνεταί μοι παράδοξον ὅτι ἐν ἐκδόσεσιν, οἷαι ἡ τοῦ Jowett καὶ τοῦ Burnet, κεῖται τὸ **ἀδικεῖν** ἀντὶ τοῦ **ἀδικεῖ.** Διότι οὐδεμίαν δύναται νὰ ἔχῃ ἐνταῦθα θέσιν τὸ ἀπαρέμφατον ὡς ἐξαρτώμενον δῆθεν ἐκ λεκτικοῦ ῥήματος. Τοὐναντίον ἀπαιτεῖται ῥῆμα τῆς διὰ τοῦ **ἐπεὶ** εἰσαγομένης αἰτιολογικῆς προτάσεως. Παραπέμπομεν εἰς τὸ εὐθὺς κατωτέρω (360 D) χωρίον, ἔνθα τὸ **ἐπεί,** προηγούμενον ὡσαύτως ἑτέρας δευτερευούσης προτάσεως, ἔχει τὸ προσῆκον ῥῆμα (**ἐπεί,** εἴ τις . . . . , ἀθλιώτατος ἄν . . . **δόξειεν** εἶναι . . .).

361 E : *ὁ δίκαιος μαστιγώσεται, στρεβλώσεται . . . . τελευτῶν πάντα κακὰ παθών . . . .*

Εἶναι πιθανώτατον ὅτι μετὰ τὸ **τελευτῶν** ἐξέπεσε τὸ **δέ.** Πβλ. Θεαίτ. 150 E «τά τε λοιπὰ ἐξήμβλωσαν . . . καὶ τὰ ὑπ' ἐμοῦ μαιευθέντα . . . ἀπώλεσαν . . . **τελευτῶντες** δ' αὐτοῖς τε καὶ τοῖς ἄλλοις ἔδοξαν ἀμαθεῖς εἶναι». Παρεμφερὲς εἶναι τὸ ἐν Πολ. 8, 560 B «τελευτῶσαι δὴ κατέλαβον . . . τὴν ἀκρόπολιν».

Μετὰ τὸ **πάντα** τοῦ μνημονευθέντος χωρίου ὁ κῶδιξ F ἔχει **τὰ** (πάντα **τὰ** κακὰ) ἥτις ὅμως γραφὴ δὲν φαίνεται ὀρθή· διότι δὲν πρόκειται ἐνταῦθα περὶ ὡρισμένων κακῶν ἀλλὰ περὶ παντὸς εἴδους κακῶν. Ἔπιθι παρεμφερὲς χωρίον τῆς Πολιτείας (5, 474 E), ἔνθα λέγεται «ἑνὶ λόγῳ πάσας προφάσεις προφασίζεσθέ τε καὶ πάσας φωνὰς ἀφίετε . . . », ἤτοι μεταχειρίζεσθε παντὸς εἴδους προφάσεις καὶ τολμᾶτε νὰ προφέρετε παντὸς εἴδους ἐκφράσεις.

362 B. (φήσουσι) *πρῶτον μὲν ἄρχειν ἐν τῇ πόλει δοκοῦντι δικαίῳ εἶναι . .*

Ξενιζόμεθα σφόδρα ὅτι οὐδείς, καθόσον γινώσκομεν, προσέκρουσεν εἰς τὴν δοτικήν, ἥτις οὐδεμίαν ἔχει ἐνταῦθα πρέπουσαν θέσιν, ὅπου εὐλόγως προσεδοκᾶτο αἰτιατική : (φήσουσιν) **ἄρχειν (τοῦτον)** ἐν τῇ πόλει **δοκοῦντα δίκαιον εἶναι.**

Ἡ σύνταξις εἶναι προφανῶς ἀνώμαλος καὶ παράδοξος, ἴσως δὲ θὰ παρέμενε τοιαύτη, ἂν μὴ τὸ αὐτὸ νόημα ἐπανελαμβάνετο ὀλίγῳ κατωτέρω (363 A) διὰ τοῦ : **ἵνα δοκοῦντι δικαίῳ εἶναι γίγνηται ἀπὸ τῆς δόξης** ἀρχαί τε καὶ γάμοι . . . Ἐνταῦθα ἡ ἔννοια τοῦ **ἄρχειν** ἐδηλώθη διὰ τοῦ **γίγνεται** ἀρχαί . . . **αὐτῷ δοκοῦντι δικαίῳ εἶναι.** Ἡ ἔκφρασις αὕτη ποιεῖ καταφανὲς ὅτι ὁ Πλάτων γράφων ἐκεῖ **ἄρχειν** εἶχεν ἐν νῷ ὅ,τι κατωτέρω εἶπεν ἀναλυτικώτερον **γίγνεσθαι ἀρχὰς** (τούτῳ, αὐτῷ) . . . Ἐν ἄλλοις λόγοις ἡ προκειμένη ἀνώμαλος σύνταξις εἶναι οὐδὲν ἄλλο ἢ σύνταξις — ὡς νῦν δὴ λέγεται — κατὰ τὸ νοούμενον (τὸ **ἄρχειν** συνετάχθη ὡς τὸ **γίγνεσθαι ἀρχάς).**

Παρεμφερὴς (δηλαδὴ κατὰ τὸ νοούμενον) εἶναι ἡ σύνταξις τοῦ «οἱ δὲ τῆς τῶν θεῶν ὑπ' ἀνθρώπων παραγωγῆς τὸν Ὅμηρον μαρτύρονται» (364 D), ἔνθα τὸ **μαρτύρονται** συντάσσεται μετὰ γενικῆς, ὡσεὶ ἔκειτο **μάρτυρας ἐπάγονται** ὅπερ καὶ λέγεται ὀλίγῳ πρόσθεν (364 C) «τούτοις . . . **μάρτυρας ποιητὰς ἐπάγονται**».

Τὸ ἤδη μνημονευθὲν χωρίον (363 A) συμπληροῦται διὰ τοῦ **καὶ ὅσαπερ Γλαύκων διῆλθεν ἄρτι, ἀπὸ τοῦ εὐδοκιμεῖν ὄντα τῷ δικαίῳ** (=καὶ ὅσα ἄλλα ἐξέθηκε πρὸ ὀλίγου ὁ Γλαύκων, ὅσα δηλαδὴ συμβαίνουν εἰς τὸν δίκαιον ἐκ τῆς καλῆς φήμης του).

Ἄλλα τῶν χειρογράφων ἔχουσι **τῷ δικαίῳ,** ἄλλα δὲ τοὐναντίον **τῷ ἀδίκῳ,** ἄλλο δέ τι παραλείπει τὴν δοτικήν. Ἑκάστη τῶν παραδόσεων τούτων δύναται λογικῶς νὰ ὑποστηριχθῇ, μάλιστα δὲ ἡ τελευταία, ἡ παραλείπουσα τὰ εὐκόλως νοούμενα. Εὐκόλως δὲ νοοῦνται τὰ **τῷ δικαίῳ** ἢ **τῷ δοκοῦντι δικαίῳ**· διότι, καὶ ἂν ἐγκριθῇ τὸ **τῷ δικαίῳ**, πρέπει νὰ νοηθῇ πάντως ὡς ἰσοδύναμον τῷ **τῷ δοκοῦντι δικαίῳ.**

Ἐκ τῶν γραφῶν τούτων ὁ Wilamowitz προτιμᾷ τὴν «**τῷ δικαίῳ**», φρονῶν ὅτι τοῦτο ἀνήκει εἰς τὴν μνημονευομένην συμβουλὴν τῶν γονέων καὶ κηδεμόνων (οἵτινες λέγουσι πόσα καλὰ γίνονται εἰς τὸν **δίκαιον.** Πρὸς τὴν τοιαύτην ἐκδοχὴν ἀντιπαρατηροῦμεν ὅτι τὸ βάρος τοῦ λόγου πίπτει οὐχὶ ἐπὶ τῆς συμβουλῆς τῶν γονέων ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἤδη ὑπὸ τοῦ Γλαύκωνος εἰρημένων, καθ' ἃ πολλὰ ἀγαθὰ (**τῷ ἀδίκῳ,** ἢ ἀκριβέστερον εἰπεῖν, τῷ παντάπασι μὲν **ἀδίκῳ,** ἀλλ' ἐνίοτε, ἐν ἀνάγκῃ καὶ καιροῦ παρατυχόντος, **δοκοῦντι δικαίῳ**).

Λοιπὸν ὁ Πλάτων ἢ οὐδεμίαν ἔγραψε δοτικήν, ἤ, ἂν ἔγραψεν, αὕτη θὰ ἦτο τὸ **τῷ ἀδίκῳ**· διότι τὸ **τῷ δικαίῳ** θὰ ἦτο ἀπροσδιόνυσον, ἀφοῦ θὰ ἔπρεπε τότε νὰ ἐξυπακούηται τὸ **τῷ δοκοῦντι** (=δοκοῦντι δικαίῳ).

Ἡ δὲ εἰκασία τοῦ Apelt ὅτι τὸ **τῷ δικαίῳ** εἶναι γένους οὐδετέρου καὶ συνάπτεται μετὰ τοῦ **εὐδοκιμεῖν** (=sich **durch** etwas berufen machen, sich durch etwas hervortun), εἶναι πλημμελὴς καὶ ἀπόβλητος· διότι οὐδεὶς Ἕλλην ἠδύνατο νὰ εἴπῃ **εὐδοκιμῶ τινι** ἐπὶ τῆς ἐννοίας τοῦ «γίνομαι εὐδόκιμος **διά** τινος (ἔργου)», ἤ, ἀκριβέστερον εἰπεῖν, **εὐδοκιμῶ τῷ δικαίῳ** ἐπὶ τῆς ἐννοίας τοῦ γίνομαι εὐδόκιμος **διὰ** τοῦ δικαίου (τῆς ἀσκήσεως τῆς δικαιοσύνης). Ἑλληνικὸν εἶναι μόνον τὸ **εὐδοκιμῶ ἐπί τινι** = εἶμαι εὐδόκιμος, ἔνδοξος, «εὐυπόληπτος» διά τι, διὰ τὸ ἔχειν ἢ κεκτῆσθαί τι.

363 A. *ἐπὶ πλέον δὲ οὗτοι τὰ τῶν δοξῶν λέγουσι.*

Τοῦτο ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ **ἔτι δὲ πλείονα οὗτοι λέγουσιν** (εἶναι) **τὰ ἀπὸ τῶν δοξῶν ἀγαθά**· = παριστῶσιν ὡς ἔτι πλείονα τὰ ἀγαθὰ τὰ προκύπτοντα ἐκ τῆς καλῆς φήμης. Λέγει δὲ κατὰ πληθυντικὸν ἀριθμὸν **δοξῶν,** ἵνα δηλώσῃ τὰ διάφορα εἴδη τῆς καλῆς φήμης.

363 B. *ἄκρας μέν τε φέρειν βαλάνους, μέσσας δὲ μελίσσας.*

Ὁ στίχος οὗτος, ὃν μνημονεύει ἐνταῦθα ὁ Πλάτων, εἶναι τοῦ Ἡσιόδου (Ἔργα καὶ Ἡμ. 231) : **Ἄκρη μέν τε φέρει βαλάνους, μέσση δὲ μελίσσας**». Πλὴν

μεταβεβλημένος ἐπὶ τὸ ἀκριβέστερον· διότι δὲν πρόκειται ἀληθῶς περὶ **μιᾶς** ἄκρας, ἤτοι τῆς κορυφῆς, ἀλλὰ περὶ τῶν ἄκρων τῶν κλάδων, οὐδὲ πάλιν περὶ τοῦ ἑνὸς μέσου (τοῦ μέσου τοῦ κορμοῦ) ἀλλὰ περὶ **τῶν μέσων** τῶν κλάδων. Οὐχὶ ἄρα ὀρθῶς μεταφράζεται ὁ στίχος «ἔχει ἡ **κορφή** του τὸν καρπὸ κ' ἔχει ὁ **κορμὸς** μελίσσια» les chênes portent des glandes à leur **cime** et des abeilles dans leur **tronc** - Eicheln tragen zu **oberst** und Bienen bergen im **Stamme.**

Καὶ ὄντως δὲν θὰ ἦτο καλὴ καὶ γόνιμος ἡ δρῦς, ἐὰν εἶχε βαλάνους **μόνον** ἐν τῇ κορυφῇ καὶ οὐχὶ ἐν ἑκάστῳ ἄκρῳ τῶν κλάδων. Αἱ δὲ μέλισσαι πάλιν δὲν ἐπικάθηνται ἐπὶ τοῦ κορμοῦ τῶν δένδρων ἀλλὰ **περὶ τὰ μέσα** τῶν κλάδων. Εἶναι πολὺ παράδοξος ἡ παρανόησις τόσον φυσικοῦ φαινομένου.

364 C. *πείθουσιν ὡς ἔστι σφίσι δύναμις ἐκ θεῶν ποριζομένη θυσίαις τε καὶ ἐπῳδαῖς, εἴτε τι ἀδίκημά του γέγονεν αὐτοῦ ἢ προγόνων, ἀκεῖσθαι μεθ' ἡδονῶν τε καὶ ἑορτῶν· ἐὰν τέ τινα ἐχθρὸν πημῆναι ἐθέλῃ, μετὰ σμικρῶν δαπανῶν ὁμοίως δίκαιον ἀδίκῳ βλάψει.*

Ἡ ἐξήγησις ἔχει ὧδε· οἱ ἀγύρται προσπαθοῦν νὰ πείσουν τοὺς πλουσίους ὅτι ἔχουν θείαν δύναμιν, διὰ θυσιῶν καὶ ἑορτῶν ἀποκτηθεῖσαν, ὥστε μὲ τὴν χρῆσιν εὐχαρίστων προσφορῶν καὶ θυσιῶν νὰ ἐξιλεώνουν ὅ,τι τυχὸν ἀδίκημα διεπράχθη ὑπό τινος, εἴτε τοῦ ἰδίου εἴτε κάποιου ἐκ τῶν συγγενῶν του· καὶ ἐάν τις θέλῃ νὰ βλάψῃ ἐχθρόν του, θὰ δυνηθῇ μὲ μικρὰ ἔξοδα νὰ τὸν βλάψῃ, ἐξ ἴσου δίκαιον καὶ ἄδικον.

Ἡ ἐν ταῖς ἐκδόσεσι συνήθως φερομένη γραφὴ εἶναι **βλάψειν,** ἥτις προϋποτίθησιν ὅτι ὁ λόγος εἶναι πλάγιος (ἠρτημένος ἐκ τοῦ **ἐστι δύναμις).** Ἀλλὰ τοιαύτη ὑπόθεσις εἶναι ἀπίθανος, διότι ἔδει τότε νὰ ὑπῆρχεν ἀντὶ τοῦ μέλλοντος ἐνεστὼς **(βλάπτειν),** ἀντιστοιχῶν πρὸς τὸ προηγούμενον **ἀκεῖσθαι.** Ἐκείνου μὴ ὑπάρχοντος καθίσταται φανερὸν ὅτι ὁ λόγος μετέπεσεν ἀπὸ ἐξηρτημένου εἰς ἀνεξάρτητον· τοιοῦτος δὲ ὢν χρήζει ῥήματος, οἷον τὸ **βλάψει,** ἥτις γραφὴ παρέχεται ὄντως ὑπό τινων χειρογράφων. Ἔχει δὲ τὸ **βλάψει** ὑποκείμενον τὸ αὐτό, ὅπερ καὶ τὸ ῥῆμα τῆς προηγουμένης ὑποθετικῆς προτάσεως, τουτέστι τό **τις** (τις τῶν πλουσίων).

Περὶ δὲ τοῦ **του** (=τινος), τοῦ κειμένου ἐν τῇ πρώτῃ ὑποθέσει **(εἴτε τι ἀδίκημά του γέγονε . . .)** παρατηροῦμεν ὅτι εἶναι γενικὴ ὑποκειμενικὴ τοῦ **ἀδίκημα (=εἴτε τις ἠδίκησέ τι)**· ἐπεξηγεῖται δὲ καὶ διευκρινεῖται ὑπὸ τῶν ἑπομένων γενικῶν, **αὐτοῦ ἢ προγόνων** (=αὐτοῦ τούτου (τοῦ ἰδίου) ἤ τινος τῶν προγόνων).

Κατὰ ταῦτα θὰ τεθῇ μετὰ τὸ **ἑορτῶν** ἄνω στιγμή, ἀντὶ δὲ τοῦ ἀπαρεμφάτου θὰ γραφῇ ῥῆμα (βλάψει).

364 C. *τούτοις δὲ πᾶσι τοῖς λόγοις μάρτυρας ποιητὰς ἐπάγονται, οἱ μὲν κακίας πέρι εὐπετείας διδόντες.*

Τὸ **διδόντες** σημαίνει ὅ,τι καὶ τὸ **διδόντες λόγους,** ἤτοι διδάσκοντες, δεικνύοντες, ἀναφέροντες (πβλ. κατωτ. 365 D 5, 452 A. Φαῖδρ. 270 E. Ἐρυξ.

398 E) (¹). Τὸ δ' **εὐπέτεια** δὲν ἔχει τὴν ἐκ τῆς συνθέσεως τῆς λέξεως προκύπτουσαν κυρίαν ἔννοιαν τῆς **εὐκολίας πρὸς πτῶσιν** («τὸ εὔκολο κατρακύλισμα πρὸς τὴν κακίαν» (Γεωργούλης) — das leichte Hinübergleiten in die Bahn des Lasters (Apelt) ἀλλὰ σημαίνει ἁπλῶς καὶ μόνον τὴν **εὐκολίαν.** Ὡσαύτως καὶ τὸ ἐπίθετον **εὐπετὴς** δηλοῖ ἁπλῶς τὸν εὔκολον. Ταύτην δὴ τὴν σημασίαν ἔχουσιν αἱ λέξεις παρὰ Πλάτωνι, ὡς μαρτυροῦσι διάφορα χωρία. Πβλ. Τίμ. 64 D τὸ μετ' **εὐπετείας** γιγνόμενον ἅπαν. — Παρμ. 165 C — Πολ. 2, 369 B **εὐπετέστερον** ἰδεῖν. Αὐτ. 6, 494 D ἆρ' **εὐπετὲς** οἴει εἶναι εἰσακοῦσαι διὰ τοσούτων κακῶν, Νομ. 4, 718 D 11, 933 A. Σοφ. 218 D κἀ. Ἐν πᾶσι τούτοις ὑπάρχει μόνη ἡ ἔννοια τῆς εὐκολίας, τοῦ εὐκόλου, οὐδὲν δὲ ὑπολανθάνει ἴχνος τῆς **πτώσεως.**

Ἐρχόμενοι νῦν εἰς τὴν σύνταξιν καὶ ἑρμηνείαν τοῦ χωρίου παρατηροῦμεν ὅτι ὡς πιθανὴ ἐφάνη τισὶν ἡ ἐξάρτησις τῆς γενικῆς **κακίας** ἐκ τοῦ **εὐπετείας** (τέ. **περὶ εὐπετείας τῆς κακίας).** Ἀλλ' εἰ καὶ προσπίπτει, ἐκ πρώτης ὄψεως, ἡ τοιαύτη σύνταξις ὡς ἁπλουστέρα καὶ προτιμοτέρα, ἡμεῖς γε διστάζομεν νὰ ἐγκρίνωμεν αὐτήν, φρονοῦντες ὅτι τοιαύτη ἔκφρασις (**κακίας περὶ εὐπετείας)** δὲν εὐαρμοστεῖ πρὸς τὸν λεκτικὸν τρόπον τοῦ Πλάτωνος (τοιαύτην ἔκφρασιν πλατωνικὴν δὲν γινώσκομεν). Διὸ καὶ προτιμῶμεν τὴν ἀνάγνωσιν **πέρι** (ἀντὶ τοῦ **περὶ)** καὶ τὴν σύνταξιν τοῦ **εὐπετείας** μετὰ τοῦ **διδόντες.** Οὕτω φέρεται ἐν πολλαῖς ἐκδόσεσι (Jowett, Burnet, Chambry).

Σημειωτέον ὅτι τὴν ὀρθὴν σύνταξιν διέγνω ἤδη ὁ Stallbaum, πλὴν ὅτι διώρθωσεν, οὐδὲν δέον (ἄνευ τινὸς ἀνάγκης), τὸ **εὐπετείας** εἰς **εὐπέτειαν·** (ἀλλ' ὁ πληθυντικὸς ἀριθμὸς ἔχει λόγον· δηλοῖ τοὺς διαφόρους τρόπους, τὰ διάφορα εἴδη, τῆς εὐπετείας). Περὶ τῶν προτεινομένων διορθώσεων, ὡς ἀστόχων, οὐδὲν λέγομεν.

Ἐξήγησις· ὑπὲρ πάντων τούτων τῶν λόγων των ἐπικαλοῦνται μάρτυρας τοὺς ποιητάς, ἐνῷ ἄλλοι μέν, προκειμένου περὶ τῆς κακίας, ἀναφέρουν τὰς εὐκολίας αὐτῆς.

365 A. (νέοι ἱκανοὶ) *ὥσπερ ἐπιπτόμενοι συλλογίσασθαι,* ποῖος . . . .

Ἡ ἀπὸ τῶν μελισσῶν ὡραία εἰκὼν δηλοῦται ἐμφαντικῶς οὐ μόνον διὰ τῆς μτχ. **ἐπιπτόμενοι** ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ ἀπαρεμφ. **συλλογίσασθαι.** Ὡς αἱ μέλισσαι ἐπιπτόμεναι ἐπὶ τὰ ἄνθη συλλέγουσι τὸ μέλι, οὕτω καὶ οἱ νέοι οἱονεὶ ἐπιπτόμενοι ἐπὶ τοὺς λόγους **συλλογίζονται ἐξ αὐτῶν,** τουτέστι **συλλέγουσι** παρατηρήσεις καὶ **συνάγουσιν** ἐξ αὐτῶν συμπέρασμα **(συλλογίζονται)** περὶ τοῦ ποῖος πρέπει νὰ εἶναι ὁ βίος αὐτῶν. Τὸ δίδαγμα λαμπρὸν καὶ ἡ εἰκὼν ἀπαράμιλλος! Ἐνταῦθα ἡμεῖς γε διορῶμεν λανθάνον φαιδρὸν λογοπαίγνιον, γιγνόμενον διὰ τοῦ ἐξυπακουομένου ῥήματος **συλλέγουσι** (ἐπὶ τῶν μελισσῶν) καὶ τοῦ **συλλογίζονται** (ἐπὶ τῶν νέων). Οὐδὲν δὲ θαυμαστόν, ἂν ὁ συγγραφεὺς τοῦ Κρατύλου συνῆπτεν ἐτυμολογικῶς πρὸς ἄλληλα τὰ ῥήματα ταῦτα.

---

1) Οὐδεμία ἄρα ὑπάρχει ἀνάγκη μεταβολῆς τοῦ *διδόντες.*

365 B. *πότερον δίκᾳ τεῖχος ὕψιον ἢ σκολιαῖς ἀπάταις . . . ἀναβάς . . . διαβιῶ ;*

Ὀρθῶς προτιμᾶται ἡ γραφὴ **ὕψιον** ἀντὶ τῆς ὑπὸ τοῦ κώδικος F παρεχομένης **ὑψηλόν**· διότι τὸ **ὕψιον,** συγκριτικὸν ἐπίρρημα τοῦ **ὕψι,** σημαίνει ὑψηλότερον, ἥτις ἔννοια προσήκει ἐνταῦθα· καλῶς δὲ ἀπεδόθη τὸ ἐπίρρημα διὰ τοῦ «ψηλὰ καὶ πιὸ ψηλὰ» (νἀνεβῶ τὸν πύργο» (Γρυπάρης).

Ἡ μετάφρασις τῶν στίχων τοῦ Πινδάρου θὰ εἶχεν ὧδε, ἐπὶ τὸ ποιητικώτερον καὶ δημωδέστερον :

Μὲ ποῖο δρόμο νὰ ἀνεβῶ
στοῦ πύργου αὐτοῦ τὰ ὕψη ;
μὲ δρόμο ἴσιο — δίκαιο
ἢ μὲ λοξὴ τὴ στράτα ;

365 B. *ἀδίκῳ δὲ δόξαν δικαιοσύνης παρεσκευασμένῳ θεσπέσιος βίος λέγεται.*

Ὑπὸ τῶν πλείστων χειρογράφων παρέχεται ἡ γραφὴ **παρεσκευασμένῳ,** ὑπό τινων δὲ **παρασκευασαμένῳ.** Ἀλλ' εἶναι, νομίζω, ἡ πρώτη γραφὴ προτιμοτέρα· διότι ὁ παρακείμενος **(παρεσκευασμένῳ)** συμφωνεῖ μᾶλλον ἢ ὁ ἀόριστος **(παρασκευασαμένῳ)** πρὸς τὸν ἐνεστῶτα **(δικαίῳ μὲν ἔστι μοι,** ἐὰν μὴ καὶ δοκῶ) τῆς προηγουμένης προτάσεως, ἥτις εἶναι τὸ ἀντίστοιχον μέλος τῆς ἀντιθέσεως. Καὶ τοῦτο δ' εὐλόγως, ἀφοῦ ἡ ὑπὸ τοῦ παρακειμένου δηλουμένη παρελθοῦσα ἐνέργεια φυλάσσεται τρόπον τινὰ μέχρι τοῦ νῦν (τοῦ ἐνεστῶτος)· (ἰδοὺ ἡ ἀντίθεσις : εἶμαι δίκαιος καὶ φαίνομαι δίκαιος — εἶμαι ἄδικος ἀλλ' ἔχω ἤδη παρεσκευασμένην τὴν φήμην τοῦ (δῆθεν) δικαίου, τουτέστιν εἶμαι μὲν ἄδικος ἀλλὰ φαίνομαι δίκαιος).

366 C. *ὡς δή τοι εἴ τις ἔχει ψευδῆ μὲν ἀποφῆναι ἃ εἰρήκαμεν . . . πολλήν που συγγνώμην ἔχει καὶ οὐκ ὀργίζεται τοῖς ἀδίκοις.*

Ἡ ἀντίθεσις τῆς ἀρχῆς πρὸς τὰ ἑπόμενα **(πολλήν που συγγνώμην ἔχει)** εἶναι τοσαύτη, ὥστε εὐλόγως προσεδοκῶμεν τὴν γραφὴν **καὶ εἴ τις . . .,** ἤ, κατὰ τὸν Ast, **εἴ τις καὶ ἔχει.** Ἀλλὰ παρέλιπε, νομίζω, ὁ συγγραφεὺς τὸ **καὶ** ἐπίτηδες, ἵνα μετριάσῃ πως τὸ πλῆθος τῶν κατὰ σειρὰν παρατιθεμένων μορίων **(ὡς δή τοι εἰ),** κατέλιπε δὲ τοῖς ἀναγνώσταις τὴν ἄλλως εὔκολον διάγνωσιν τῆς ὑπαρχούσης ἐνταῦθα ἀντιθέσεως.

Τὸ **ὡς δή τοι** σημαίνει τὸ «διότι βεβαίως», εἶναι δὲ φράσις οὐχὶ ἀσυνήθης τῷ Πλάτωνι. Πβλ. Φαῖδρ. 242 C· **ὡς δή τι,** ὦ ἑταῖρε, μαντικόν γέ τι καὶ ἡ ψυχὴ — Τίμ. 26 B· **ὡς δή τοι** τὰ λεγόμενα τῶν παίδων μαθήματα θαυμαστὸν ἔχει τι μνημεῖον.

Ὁ νοῦς εἶναι ὅδε· καὶ ἄν τις ἀκόμη δύναται νὰ ἀποδείξῃ ὅτι τὰ εἰρημένα εἶναι ψευδῆ καὶ ἔχῃ πεισθῆ ὅτι ἡ δικαιοσύνη εἶναι πρᾶγμα ἄριστον, ὅμως παρέχει πολλὴν συγγνώμην εἰς τοὺς ἀδίκους (¹).

---

1) Τὸ *που* δὲν εἶναι δηλωτικὸν ἀμφιβολίας, ἀλλὰ τρόπος μετριόφρονος ἐκφράσεως.

366 D. *Ὡς δέ, δῆλον.*

Οὕτως ἔχουσιν οἱ πλεῖστοι κώδικες A². D. M. Π), τινὲς δὲ (A¹. F) τὸ **ὧδε.** Καὶ ἐκράτησε μὲν εὐλόγως ἡ γραφὴ ἐκείνη· ἀλλ' ἡ φράσις, μὴ ἀπαντῶσα ἀλλαχοῦ παρὰ Πλάτωνι, θὰ ἐφαίνετο παράδοξος ἢ κακῶς παραδεδομένη, εἰ μὴ ὑπῆρχε παρεμφερὲς χωρίον παρὰ Δημοσθένει (Κατὰ Τιμοκρ. 73, 20) : **Ὡς δέ,** ἐγὼ φράσω, ἔνθα εὔδηλον ὅτι τὸ πλῆρες εἶναι· **ὡς δὲ οὕτως ἐστὶ** (ἔχει), ἐγὼ φράσω. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι ἐλέγετο ἀρχῆθεν τὸ **ὡς δὲ οὕτως ἐστὶ** (ἔχει), **δῆλον,** ἤ, **ἐγὼ φράσω** ἢ ἄλλο παραπλήσιον· εἶτα δὲ παρελείφθη τὸ **οὕτως ἐστὶν** (ἔχει) συντομίας χάριν, ὡς εὐκόλως νοούμενον.

366 E. *αὐτὸ δ' ἑκάτερον τῇ αὐτοῦ δυνάμει ἐν τῇ τοῦ ἔχοντος ψυχῇ ἐνὸν καὶ λανθάνον θεούς τε καὶ ἀνθρώπους οὐδεὶς πώποτε . . . ἐπεξῆλθεν ἱκανῶς.*

Ὁ κῶδιξ F προστίθησι μετὰ τὸ **δυνάμει** τὸ **τί δρᾷ,** ὅπερ ὁ Burnet εἰσήγαγεν εἰς τὸ κειμενον. Ἀλλ' ἐνταῦθα ὁ λόγος δὲν εἶναι περὶ τοῦ **τί δύνανται** ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ ἀδικία ἀλλὰ περὶ τοῦ **τί αὗται εἶναι κατὰ τὴν λανθάνουσαν πάντας οὐσίαν.** Πλὴν ὁ ἀντιγραφεὺς μὴ νοήσας τὴν ἀληθινὴν σημασίαν τοῦ **δυνάμει** ἐν σχέσει πρὸς τὸ **ἐνὸν** κατέφυγεν εἰς τὸ ἑρμήνευμα, **τί δρᾷ,** οὗ προετάθη ἡ εἰς τὸ κείμενον εἰσαγωγή, οὐδὲν δέον.

Τὸ **αὐτοῦ δυνάμει** ἀνήκει εἰς τὸ **ἐνὸν** καὶ δηλοῖ ὅτι ἑκάτερον αὐτῶν (δικαιοσύνη καὶ ἀδικία) ἐνυπάρχει ἐν τῇ ψυχῇ διὰ τῆς ἑαυτῶν δυνάμεως, εἶναι ἄρα ἀχώριστοι ἀπὸ τῆς ψυχῆς καὶ σύμφυτοι αὐτῇ.

Μνημονεύομεν ἐνταῦθα ὡς παρεμφερὲς τὸ ἐν Φαίδρῳ (246 A) κείμενον χωρίον «ἐοικέτω . . . **ξυμφύτῳ δυνάμει . . .** ὑποπτέρου ζεύγους τε καὶ ἡνιόχου» (τὸ **ξύμφυτος δύναμις** εἶναι τὸ αὐτὸ καὶ τὸ **τῇ αὐτοῦ δυνάμει ἐνόν).**

Ἐξήγησις· κανεὶς ὅμως μέχρι τοῦδε δὲν ἀνέπτυξεν ἐπαρκῶς κάθε ἓν ἀπὸ αὐτὰ (δικαιοσύνην καὶ ἀδικίαν) ὅπως ὑπάρχει διὰ τῆς ἰδικῆς του δυνάμεως ἐντὸς τῆς ψυχῆς (ἑκάστου ἀνθρώπου) ἔχοντος αὐτὸ καὶ (ὅπως) παραμένει ἄγνωστον καὶ εἰς τοὺς θεοὺς καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους.

Ἐν ἄλλοις λόγοις ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ ἀδικία εἶναι ἔμφυτοι εἰς τὴν ψυχήν, ἡ δὲ οὐσία αὐτῶν παραμένει ἄγνωστος. Περὶ τούτων λοιπὸν οὐδεὶς παρέσχεν ἤδη ἱκανὴν ἐξήγησιν οὐδ' ἔδειξεν ὅτι ἡ ἀδικία εἶναι τὸ μέγιστον κακὸν καὶ τοὐναντίον ὅτι ἡ δικαιοσύνη εἶναι τὸ μέγιστον ἀγαθόν.

367 B. *Εἰ γὰρ μὴ ἀφαιρήσεις ἑκατέρωθεν τὰς ἀληθεῖς, τὰς δὲ ψευδεῖς προσθήσεις, οὐ τὸ δίκαιον φήσομεν ἐπαινεῖν σε, ἀλλὰ τὸ δοκεῖν.*

Ὁ νοῦς ἔχει ὧδε· ἵνα κρίνῃς τὸ δίκαιον καθ' ἑαυτὸ καὶ τὸ ἄδικον καθ' ἑαυτό, πρέπει ἐν ἑκατέρᾳ περιπτώσει νὰ μὴ λάβῃς πρὸ ὀφθαλμῶν τὰς ἀληθεῖς κρίσεις (καθ' ἃς ὁ μὲν δίκαιος ἐπαινεῖται, ὁ δὲ ἄδικος ψέγεται) καὶ πάλιν νὰ μὴ συμπεριλάβῃς (νὰ μὴ συνυπολογίσῃς) τὰς ψευδεῖς κρίσεις (καθ' ἃς ὁ μὲν δίκαιος ψέγεται, ὁ δὲ ἄδικος ἐπαινεῖται). Τοῦτο σημαίνει ὅτι ὁ δίκαιος θὰ κριθῇ ὡς τοιοῦτος (ὡς δίκαιος), ἀδιάφορον ἂν ἀληθῶς ἐπαινεῖται καὶ ψευδῶς ψέγεται· καὶ πά-

λιν ὁ ἄδικος θὰ κριθῇ καθ' ἑαυτὸν (ὡς τοιοῦτος), εἴτε ἀληθῶς ψέγεται εἴτε ψευδῶς ἐπαινεῖται.

Εἶναι ἐνταῦθα προσοχῆς ἀξία ἡ πλατωνικὴ βραχυλόγος ἔκφρασις τοσούτων νοημάτων.

368 D *δοκεῖ μοι . . . τοιαύτην ποιήσασθαι ζήτησιν . . . εἰ προσέταξε τις . . . τυγχάνει.*

Συνήθως λαμβάνεται τὸ **ἔπειτά τις ἐνενόησεν** ὡς συνέχεια τῆς ὑποθέσεως τῆς διὰ τοῦ **εἰ προσέταξέ τις** εἰσαγομένης· οὕτω δὲ ἡ πρότασις **ἕρμαιον ἂν ἐφάνη** ἀποβαίνει ἀνεξάρτητος. Τοιαύτη εἶναι ἤδη ἡ ἐκδοχὴ τοῦ Stallbaum ὑποστίζοντος πρὸ τῆς λέξεως **ἕρμαιον.** Τὸ δ' αὐτὸ ἐποίησε καὶ ὁ Maas. Ἐνταῦθα ἁρμόζει ἀληθῶς τὸ κόμμα, διότι λήγει ἡ ὑποθετικὴ πρότασις. Ἡ πρότασις **ἕρμαιον ἂν ἐφάνη . . .** δὲν παύεται οὖσα **λογικὴ** ἀπόδοσις τῆς ὑποθέσεως **εἰ προσέταξέ τις . . .** · ἧς ὑποθετικῆς προτάσεως **συντακτικὴ** ἀπόδοσις εἶναι τὸ **οἷαν περ (ἐνενοήσαμεν).**

Καὶ τοῦτο δ' ἐνταῦθα παρατηροῦμεν, ὅτι σαφέστερος θὰ ἦτο ὁ λόγος, ἐὰν ἐξεφέρετο ἀναλυόμενος εἰς δύο ὑποθέσεις, ὧδέ πως· **«δοκεῖ μοι . . . τοιαύτην ποιήσασθαι ζήτησιν αὐτοῦ, οἷαν περ** ἂν (ἐποιησάμεθα), **εἰ προσέταξέ τις . . . βλέπουσιν· ἔπειτα** (δὲ πάλιν) **εἴ τις ἐνενόησεν ὅτι . . . μείζονι, ἕρμαιον ἂν ἐφάνη . . .».**

Ὁ νοῦς εἶναι τοιοῦτός τις· νομίζω ὅτι θὰ ἐκάμνομεν τοιούτου εἴδους ἐξέτασιν, ὁποίαν θὰ ἐκάμνομεν, ἐάν τις ἀνέθετεν εἰς ἡμᾶς, μὴ ἔχοντας πολὺ ὀξεῖαν ὅρασιν (ἔχοντας μυωπίαν), νὰ ἀναγνώσωμεν ἀπὸ μακρὰν μικρὰ γράμματα· ὕστερον δέ, ἐὰν οὗτος (ὁ **τὶς**) ἐσκέπτετο ὅτι τὰ ἴδια γράμματα ὑπάρχουν καὶ κάπου ἀλλοῦ μεγαλύτερα καὶ εἰς μεγαλύτερον πίνακα, τότε θὰ ἐφαίνετο ὡς εὕρημα τὸ νὰ ἀναγνώσωμεν πρῶτον ἐκεῖνα τὰ μεγάλα γράμματα καὶ ἔπειτα τὰ μικρότερα ἐξετάζοντες κατὰ πόσον εἶναι τὰ ἴδια· (τουτέστι καλύτερον καὶ εὐκολώτερον εἶναι νὰ ἴδωμεν πρᾶγμά τι ἐν μεγαλογραφίᾳ μᾶλλον ἢ ἐν μικρογραφίᾳ).

Τὸ παραδεδομένον κείμενον ἔχει ὑγιῶς, οὐδεμία δ' ἀνάγκη προσθήκης τοῦ **γάρ,** μετὰ τὸ **ἕρμαιον,** ὡς ὑπολαμβάνει ὁ Βασμανόλης.

369 D. *ἄλλο τι γεωργὸς μὲν εἶς, ὁ δὲ οἰκοδόμος, ἄλλος δέ τις ὑφάντης ;*

Ἡμεῖς γε προσεδοκῶμεν μετὰ τὸ **ἄλλο τι** τὸν σύνδεσμον *ἤ·* **ἄλλο τι** (γίγνεται, συμβαίνει) *ἤ . . . . ;* =δὲν συμβαίνει ὥστε ἄλλος νὰ εἶναι γεωγὸς *(γεωργὸς μὲν εἶς*= ὁ μὲν εἷς, (ἄλλος μὲν) γεωργός), ἄλλος δὲ οἰκοδόμος ἄλλος δὲ ὑφάντης ; Διὰ τῆς ἐρωτήσεως ἐξαίρεται ἡ ἀνάγκη τῆς ὑπάρξεως πολλῶν τάξεων (εἰδικῶν) πολιτῶν. Τοιούτου εἴδους ἐρωτήσεις ἀπαντῶσι συχναὶ παρὰ Πλάτωνι. Πβλ. Φαίδ. 70 C **ἄλλο τι ἢ** εἶεν ἂν ἡμῶν ἡ ψυχὴ ἐκεῖ ; αὐτ. 70 A. **ἄλλο τι** ἡμῶν αὐτῶν **ἢ** τὸ μὲν σῶμά ἐστι, τὸ δὲ ψυχή ; Αὐτ. 109 A : **ἄλλο τι** τὰ τρία **ἢ** ἀνώλεθρα ἂν ἦν ; Γοργ. 479 B : **ἄλλο τι ἢ** ὁμολογοῦμεν ; Θεαίτ. 154 E. 185 C κ.ἀ.

Ἔχομεν λοιπὸν τὴν γνώμην ὅτι καὶ ἐνταῦθα ὁμοίως ἔκειτο : **ἄλλο τι ἢ** γεωργός . . . , ἀλλ', ἄγνωστον διατί, ἐξέπεσε τὸ **ἤ,** ὅπερ πρέπει νὰ ἐπαναγάγωμεν.

371 E. *Ποῦ οὖν ἄν ποτε ἐν αὐτῇ εἴη ἥ τε δικαιοσύνη καὶ ἡ ἀδικία ; καὶ τίνι ἅμα ἐγγενομένη ὧν ἐσκέμμεθα ;*

Ἄλλοτε ὑπωπτεύομεν ὅτι ὀρθὴ γραφὴ θὰ ἦτο τὸ **ἄρα** καὶ οὐχὶ τὸ **ἅμα**· διότι ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐρωτήσει ἀπαιτεῖται οὐχὶ ἡ ἔννοια τοῦ συγχρόνου **(ἅμα)** ἀλλ' ἁπλῶς ἡ ἔξαρσις τῆς ἐρωτήσεως (ἡ ἔννοια τοῦ **ἅμα** ὑπάρχει οἴκοθεν ἐν τῷ **ἐγγίγνεσθαι,** ὅπερ δὴ λέγεται κατωτέρω (372 E) **ἐμφύεσθαι,** ἤτοι ὑπάρχειν φύσει).

Ἀλλὰ τῷ χρόνῳ ὕστερον μετέγνωμεν, διότι παρετηρήσαμεν ὅτι ἐπὶ τοιούτων περιπτώσεων ὁ Πλάτων λέγει οὐχὶ **ἄρα** ἀλλὰ **ποτε** ἢ **δή.** Πβλ. Φαίδ. 81 B. 105 B. Πρωτ. 343 B. Φαῖδρ. ἀρχ. καὶ 228 E κἀ.

Ἐξήγησις· καὶ ποῦ τάχα εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρχῃ ἐν αὐτῇ (τῇ πόλει) ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ ἀδικία ; Καὶ ἐντὸς ποίου πράγματος ἀπ' ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἔχομεν ἐξετάσει, θὰ ἐλάμβανε συγχρόνως τὴν γένεσίν της ; (ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ ἀδικία) ;

372 B. *πρῶτον οὖν . . . . πόλεμον.*

Ἡ μακροτάτη αὕτη πρότασις φαίνεται ὅτι δὲν εἶναι ἄμοιρος ἀσυνδέτων. Καὶ ἀληθῶς περιέχει τρεῖς προτάσεις, ὧν ἡ μὲν πρώτη ἔχει ῥῆμα τὸ **ἐργάσονται,** ἡ δὲ δευτέρα τὸ **θρέψονται,** ἡ δὲ τρίτη τὸ **εὐωχήσονται.** Ἡ τρίτη ἐπακολουθεῖ εἰς τὴν δευτέραν ἄνευ συνδέσμου· διὸ καὶ ὤφειλον οἱ διάφοροι ἐκδόται νὰ ἔθετον μετὰ τὴν λέξιν «καθαρὰ» ἄνω στιγμήν.

Παρατηροῦμεν δ' ὅμως ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχωμεν λόγον κάλλιστα συνειρμένον καὶ παγίως συνδεδεμένον, ἐὰν ὑπολάβωμεν ὅτι μετὰ τὴν λέξιν «κατακλινέντες» ἐξέπεσεν (ὅπερ ἐνίοτε συμβαίνει) ὁ σύνδεσμος **δέ.** Οὕτω πως θὰ παράκειντο αἱ προτάσεις ἀλλήλαις συναπτόμεναι ὧδε : θέρους **μὲν** ἐργάσονται . . . θρέψονται **δέ** . . . κατακλινέντες **δ'** ἐπὶ στιβάδων . . . εὐωχήσονται . . . Δὲν εἶναι δ' ὅμως ἀπίθανον ἀντὶ τοῦ **δὲ** νὰ ἐξέπεσε πρὸ τοῦ «κατακλινέντες» ὁ σύνδεσμος **καί.** Οὕτω θὰ ἔχωμεν « . . . φύλλα καθαρά· **καὶ** κατακλινέντες ἐπὶ στιβάδων . . . ». Πβλ. τὸ ὀλίγῳ κατωτέρω (372 D) : καὶ τραγήματά που παραθήσομεν αὐτοῖς . . . **καὶ** οὕτω διάγοντες τὸν βίον ἐν εἰρήνῃ . . . παραδώσουσιν (ἔνθα καὶ ἡ ἔκφρασις καὶ ἡ ἔννοια ἔχει τινὰ ὁμοιότητα πρὸς τὸ προκείμενον χωρίον).

Τὸ «τὰ μὲν πέψαντες . . . » εἶναι προσδιορισμὸς τῶν προηγουμένων, τούτου δ' ἕνεκα δὲν δύναται νὰ χωρισθῇ ἀπ' αὐτῶν· ὅπερ θὰ συνέβαινεν, ἂν ἐτίθετο μετὰ τὸ «ἄλευρα» τὸ **καί,** καθὰ προτείνει ἀτόπως ὁ Βασμανόλης. Οὗτος ἔχει τὴν ἀτυχῶς οὐχὶ ἀσυνήθη κακὴν ῥοπὴν εἰς τὸ ἀθετεῖν τὴν παράδοσιν καὶ φιλεῖν τὰ καινά. Ἀλλ' ὅμως προσῆκον εἶναι τοῖς φιλολόγοις νὰ χωρῶσιν ἀεὶ μετὰ περισκέψεως καὶ μὴ ἐκτρέπωνται εἰς ὑπερκριτικὰ κυβιστήματα, ὑφ' ὧν θὰ ἐκινδύνευον τὰ ἀρχαῖα κείμενα ἄτοπον νὰ ὑποστῶσιν ἐξαλλοίωσιν καὶ παραφθοράν. Εἶναι δ' εὔλογος καὶ προσφυὴς ἡ παρατήρησις ἐπιφανῶν φιλολόγων, καθ' ἣν «ἡ κριτικὴ περιπίπτει ἐνίοτε εἰς ὑπερκριτικήν, ἥτις εἶναι χείρων τῆς ἀκρισίας» (1).

1) Τὸ πρᾶγμα παρετήρησεν ὁ Böckh καὶ ἐπανέλαβεν ὁ Γεώργ. Μιστριώτης ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Πλατωνικοῦ Γοργίου, σελ. 23, ἔκδ. 4η.

Τὸ δ' ἐνταῦθα (372 B) κείμενον «**ξυνόντες ἀλλήλοις**» σημαίνει ἁπλῶς τὸ συνδιάγοντες, συνδιατρίβοντες, ἀναστρεφόμενοι μετ' ἀλλήλων, οὐχὶ δὲ τὸ «Die **Freuden der Liebe geniessend** (Apelt) ἢ «χαιρόμενοι τὴν ἡδονὴ τῆς ἐρωτικῆς ἀπόλαυσης» (Γεωργούλης). Οὐδεμία ἀνάγκη νὰ περιάψωμεν εἰς τὴν φράσιν οὕτω ταπεινὴν ἔννοιαν.

373 A. *(προσέσονται) . . . καὶ ὄψα δὴ καὶ μύρα καὶ θυμιάματα καὶ ἑταῖραι καὶ πέμματα . . .*

Μετὰ τὰς δύο λέξεις (**μύρα καὶ θυμιάματα**) προσεδοκῶμεν λέξεις δηλούσας πρόσωπα, οἷον **ἑταῖραι καὶ ἑταῖροι** (κατὰ τὸ χωρίον τῆς Πολιτείας (8, 568 E : θρέψεται αὐτός τε καὶ οἱ **συμπόται τε καὶ ἑταῖροι καὶ ἑταῖραι**) ἢ **ἑταῖραι καὶ παῖδες** (κατὰ τὸ χωρίον τῶν Νόμων (5, 730 C) : **καὶ ἑταίρων καὶ παίδων**).

Οἱ κριτικοὶ προσκρούσαντες εἰς τὴν λέξιν **ἑταῖραι** μετέγραψαν εἰς **ἀθῆραι** (=ζωμοὶ σίτου) (Nitzsche), ἢ **ἐσχαρῖται** (=ἄρτοι ὠπτημένοι ἐπὶ ἐσχάρας) (Madwig), ἢ **ἐραῖαι** (=ἐλαῖαι) (Richter), ἢ **ἕτερα** (=ἄλλου εἴδους) (Stallbaum), ἢ **ἴτρια** (πλακούντια ἐκ σησάμου καὶ μέλιτος) (Κόντος).

'Αλλ' οὐδεμία ἴσως ἀνάγκη μεταβολῆς. Ὅτι δὲ τὸ **ἑταῖραι** δὲν εἶναι ἀπροσδιόνυσον, ἐνταῦθα κείμενον, μαρτυρεῖ χωρίον τοῦ 'Αριστοφάνους ('Αχαρν. 1090) καὶ ἔνθα λέγεται «κλῖναι, τράπεζαι, προσκεφάλαια, στέφανοι, μύρον, τραγήμαθ', αἱ **πόρναι** πάρα».

'Η πέτρα τοῦ σκανδάλου κεῖται, νομίζω, οὐχὶ εἰς τὸ **ἑταῖραι** ἀλλ' εἰς τὸ **πέμματα.** Εἰς τὸ **ἑταῖραι** δηλαδὴ εἴπετο τὸ **ἑταῖροι** ἢ **παῖδες,** ἃς λέξεις, ὡς εἴδομεν, ἠδύνατο νὰ γράψῃ ὁ Πλάτων. 'Αλλὰ πρωΐμως, φαίνεται, ὁ ἀντιγραφεύς, ἀποστέργων τὴν λέξιν, ἔκρινεν αὐτὴν μεταβλητέαν· ἀντ' αὐτῆς λοιπὸν ἐζήτησεν ἑτέραν ὁμοιάζουσάν πως κατὰ τὴν μορφὴν πρὸς τὰ **θυμιάματα** καὶ κατ' ἔννοιαν πρὸς τὰ **ὄψα** καὶ **μύρα**· τοιαύτην δὲ λέξιν πρόσφορον εὗρε τὰ **πέμματα.**

Οὕτω τὸ ἀρχῆθεν κείμενον **ἑταῖραι καὶ ἑταῖροι** (ἢ **παῖδες**) μετεποιήθη εἰς **ἑταῖραι καὶ πέμματα.**

373 B. *ἀλλ' ἤδη ὄγκου ἐμπληστέα καὶ πλήθους, ἃ οὐκέτι τοῦ ἀναγκαίου ἕνεκά ἐστιν ἐν ταῖς πόλεσιν.*

Τὰ **ὄγκου** καὶ **πλήθους** εἶναι ἓν διὰ δυοῖν (πβλ. Νόμ. 5, 737 C **ὄγκου πλήθους),** λεγόμενα ἀντὶ τοῦ **ὄγκου πλήθους,** πρὸς δήλωσιν τοῦ μεγάλου πλήθους (προσώπων καὶ πραγμάτων), ἅ . . .

Τὸ δὲ **ἀναγκαίου ἕνεκα** = **ἕνεκα τῆς ἀνάγκης** (πβλ. 373 A), ἤτοι πρὸς πλήρωσιν τῶν ἀναγκῶν τῆς ζωῆς. Τὰ **ἀναγκαῖα** εἶναι τὰ ἀπαραίτητα εἰς διατήρησιν τῆς ζωῆς, ἀντιθέτως πρὸς τὰ μὴ ἀναγκαῖα, τὰ περιττά, ἤ, ἵνα ἐπὶ τὸ νεωτερικώτερον εἴπωμεν, «τὰ εἴδη πολυτελείας»· ἐκεῖνα μὲν ἔχει ἡ **ἀληθινή,** ἡ **ὑγιής,** ἡ φυσικὴ πόλις, ταῦτα δὲ ἡ **τρυφῶσα,** ἡ **φλεγμαίνουσα** (αὐτ. 372 E. 373 B).

'Εξήγησις· ἀλλ' ἤδη (ἡ ὑγιεινὴ πόλις) πρέπει νὰ πληρωθῇ ἀπὸ μέγα πλῆθος (προσώπων καὶ πραγμάτων), τὰ ὁποῖα δὲν ὑπάρχουν (τώρα) πλέον εἰς τὰς

πόλεις πρὸς πλήρωσιν τῶν ἀναγκῶν τῆς ζωῆς (=δὲν εἶναι ἀπαραίτητα ἀλλὰ χρησιμεύουν ὡς ἤδη πολυτελείας).

Τοιούτῳ τρόπῳ βλέπομεν ἐνταῦθα, πῶς ἡ **ὑγιεινὴ** (φυσικὴ) πόλις μεταπίπτει εἰς πόλιν **τρυφῶσαν.**

373 E . . . *πολέμου αὖ γένεσιν εὑρήκαμεν, ἐξ ὧν μάλιστα ταῖς πόλεσι καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ κακὰ γίγνεται, ὅταν γίγνηται.*

Τὸ **ἐξ ὧν** φαίνεται καὶ εἶναι τῷ ὄντι ἀνώμαλον· διότι προσεδοκῶμεν **ἐξ οὗ** (πολέμου). Ἀλλ' ἡ σύνταξις ἐγένετο κατὰ τὸ νοούμενον, ἤτοι ὡσεὶ ἔκειτο «γένεσιν **τούτων** (τῶν πραγμάτων ἢ αἰτίων) τοῦ πολέμου, ἐξ **ὧν . . .** ».

Ὑποκείμενον δὲ τοῦ **γίγνηται** εἶναι ὁ **πόλεμος,** οὐχὶ δὲ τὸ «κακά», ὡς ὑπό τινων ἐνομίσθη. Λέγομεν τοῦτο, διότι τὸ χωρίον κακῶς μεταφράζεται : «προέρχονται . . . τὰ κακά, ὅταν **προέρχωνται !** » καὶ «αὐτὰ ἀποτελοῦν τὴν αἰτίαν τῆς γένεσης τῶν κακῶν, **ὅσα ἐμφανίζονται».** Ἀλλὰ τὰ κακὰ τοῦ πολέμου γίνονται, **ὅταν γένηται πόλεμος,** οὐχὶ **ὅταν γίνωνται κακά ! !**

Ἐξήγησις· ἔχομεν εὕρει (ἀποκαλύψει) τὴν ἀφορμὴν τῶν αἰτίων τούτων τοῦ πολέμου, ἕνεκα τῶν ὁποίων συμβαίνουν (=ἐξ ὧν προκύπτουν) μέγιστα κακὰ εἰς τὰς πόλεις καὶ εἰς τοὺς ἰδιώτας, δηλαδὴ καὶ εἰς τὸ κράτος, **ὅταν γίνεται πόλεμος.**

376 D. *Καὶ ἆρά τι προύργου ἡμῖν ἐστιν αὐτὸ σκοποῦσι . . . , ἵνα μὴ ἐῶμεν ἱκανὸν λόγον ἢ συχνὸν διεξίωμεν.*

Τὸ χωρίον ἐν μέρει τινὶ (ἐν τῷ τέλει) εἶναι ἀρκούντως δυσχερὲς ἕνεκα τῆς βραχυλόγου τῶν διανοημάτων ἐκθέσεως. Ἡ χειρόγραφος παράδοσις εἶναι ἀμφίλογος. Ὁ κῶδιξ M ἀντὶ τοῦ **μὴ** ἔχει **ἢ** καὶ συμφωνῶν τῷ F γράφει **συχνὸν λόγον ἢ ἱκανόν,** ἐνῷ ἐν τοῖς A.D.M. φέρεται **ἱκανὸν λόγον ἢ συχνόν.** Τὸ **διεξίωμεν** δέ, παραλειπόμενον ἀλλαχοῦ, προσγράφεται ἐν τῇ ὥᾳ τοῦ A.

Τὸ κείμενον φαίνεται τεταραγμένον, ἀλλὰ τὸ νόημα εἶναι εὔδηλον. Ὁ νοῦς τοῦ χωρίου εἶναι τοιοῦτος· «(λέγω ταῦτα), ἵνα ἢ ἐγκαταλίπωμεν τὴν συζήτησιν ἢ τοὐναντίον ἀναλάβωμεν αὐτὴν ἐν ἐκτάσει· τὸ πρῶτον θὰ γίνῃ, ἂν εὑρεθῇ ὅτι ἡ συζήτησις δὲν συντελεῖ εἰς τὸν σκοπόν· τὸ δὲ δεύτερον θὰ συμβῇ ἐν τῇ ἐναντίᾳ περιπτώσει. (Σκοπὸς δ' εἶναι ἡ διάγνωσις τοῦ τρόπου, καθ' ὃν γεννᾶται ἐν τῇ πόλει ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ ἀδικία)». Ζητεῖται δηλαδή, ἂν πρέπει νὰ ἐγκαταλειφθῇ ἡ συζήτησις ἢ ἐκ τοῦ ἐναντίου νὰ συνεχισθῇ καὶ δὴ καὶ διεξοδική.

Ὅτι οὕτως ἔχει, μαρτυροῦσιν οἱ ἀκολουθοῦντες λόγοι τοῦ Γλαύκωνος **«προσδοκῶ προύργου εἰς τοῦτο ταύτην τὴν σκέψιν»** (ἐλπίζω ὅτι θὰ εἶναι ὠφέλιμος εἰς τὸν σκοπὸν τοῦτον αὐτὴ ἡ ἔρευνα), μάλιστα δὲ οἱ λόγοι τοῦ Σωκράτους **«οὐκ ἄρα ἀφετέον, οὐδ' εἰ μακροτέρα τυγχάνει οὖσα»** (δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ ἐγκαταλίπωμεν τὴν ἔρευναν, ἔστω καὶ ἂν συμβῇ νὰ εἶναι πολὺ μακρά).

Τὸ προφανὲς (ἐκ τῶν συμφραζομένων κατάδηλον) τοῦτο νόημα παρέχει τὸ κείμενον διὰ μικρᾶς τινος μεταβολῆς, τουτέστι τῆς μεταθέσεως τοῦ **μὴ** μετὰ τὸ **ἐῶμεν.** Οὕτω θὰ ἔχωμεν δύο διαζευκτικὰς ἀντιθέτους προτάσεις : **ἵνα** (ἢ) **ἐῶμεν μὴ ἱκανόν λόγον** καὶ ἢ (=εἰ δὲ μὴ=ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει=ἱκανὸν ὄντα τὸν λό-

γον) **συχνὸν διεξίωμεν**· τουτέστιν ἵνα ἐγκαταλίπωμεν συζήτησιν μὴ οὖσαν ἐπαρκῆ (μὴ χρήσιμον καὶ σπουδαίαν εἰς τὸν σκοπὸν) ἢ (τοὐναντίον) ἀναλάβωμεν τὴν συζήτησιν (σπουδαίαν οὖσαν, ἐὰν εἶναι σπουδαία) διεξοδικῶς. Φαίνεται ὅτι ὁ ἀντιγραφεὺς ἀνέγνω πλημμελῶς μεταθεὶς τὰς λέξεις.

Ἡ κρατοῦσα γραφὴ (ἡ ἔχουσα τὸ **μὴ** πρὸ τοῦ ῥήματος) ἀναιρεῖ τὴν διαζευγνυμένην ἀντίθεσιν καὶ παρέχει νόημα ἐξεζητημένον καὶ ἀπίθανον, ὡς ἐμφαίνει ἡ ἐπαγομένη μετάφρασις: «Θέλομεν δὰ μήτε νὰ παραλίπωμεν τὸ ἀπαραίτητον μήτε πάλιν (ἄνευ ἀνάγκης) νὰ εἴμεθα διεξοδικοὶ» (**Denn wir wollen doch weder das Erforderliche verabscheuen, noch auch (ohne Not) umständlich werden**) O. Apelt [ἔνθα παραδόξως τὸ ἱκανὸν μεταφράζεται διὰ τοῦ **Erforderliche!**] — ἢ ἄλλως «ἵνα μὴ παραλίπωμεν σπουδαῖόν τι σημεῖον μηδὲ πάλιν ἔλθωμεν εἰς ἀπεραντολόγον συζήτησιν» (**pour ne pas omettre un point important, pour ne pas non plus discuter à perte de vue**) E. Chambry [ὅπου περιέργως τὸ **ἱκανὸν λόγον** μεταφράζεται διὰ τοῦ **point** important!]

Ἀλλ' ἐνταῦθα δὲν πρόκειται περὶ τοῦ **τί** πρέπει νὰ εἴπωσιν ἢ **πῶς** νὰ εἴπωσι (νὰ μὴ παραλειφθῇ τι ἢ νὰ μὴ εἶναι ὁ λόγος μακρός), οὐχί· ἀλλὰ περὶ τοῦ **ἂν** πρέπει νὰ γίνῃ ἢ νὰ μὴ γίνῃ συζήτησις. Εἶναι, νομίζομεν, φανερὰ ἡ ἐνταῦθα γινομένη παρανόησις.

Ἡ ἐξήγησις τοῦ ὅλου τούτου μέρους ἔχει ὧδε: Καὶ θὰ ὠφελήσῃ ἄρά γε ἡμᾶς ἡ ἐξέτασις τοῦ ζητήματος τούτου, ὥστε νὰ κατανοήσωμεν τὸ πρᾶγμα, χάριν τοῦ ὁποίου κάμνομεν πάσας ταύτας τὰς ἐρεύνας, δηλαδὴ κατὰ ποῖον τρόπον γεννᾶται ἐν τῇ πόλει ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ ἀδικία; (ἐρωτῶ τοῦτο), ἵνα παραιτήσωμεν συζήτησιν μὴ οὖσαν ἀξιόλογον (σπουδαίαν διὰ τὸν σκοπόν μας), ἢ (τοὐναντίον) ἀναλάβωμεν τὴν συζήτησιν, ἂν εἶναι σπουδαία, διεξοδικῶς.

376 E. *ἴθι οὖν, ὥσπερ ἐν μύθῳ, μυθολογοῦντές τε καὶ σχολὴν ἄγοντες, λόγῳ παιδεύσωμεν τοὺς ἄνδρας.*

Οὕτω στίζομεν, διότι λαμβάνομεν τὸ **μυθολογοῦντες** ὡς ἐπεξήγησιν τοῦ **μύθῳ**. Τὸ **μυθολογεῖν** σημαίνει πλάττειν ἢ διηγεῖσθαι μύθους, τὸ δὲ **σχολὴν ἄγειν** σχολάζειν, ἡσυχάζειν, ἀνέτως διάγειν καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἀνέτως διηγεῖσθαι.

Ὁ Σωκράτης ἐπιχαρίτως παρακελεύεται ὅπως ἀναλάβωσι τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν φυλάκων· αὕτη θὰ γίνῃ μυθικῶς καὶ ἀνέτως καὶ δὴ ἢ **λόγῳ** (=διανοίᾳ, θεωρίᾳ), οὐχὶ δὲ **ἔργῳ** (=πράξει, ἐνεργείᾳ). Πβλ. αὐτ. 501 E «οὐδὲ ἡ πολιτείᾳ, ἣν μυθολογοῦμεν **λόγῳ, ἔργῳ** τέλος λήψεται». Θεαίτ. 172 D «τοὺς λόγους ἐν εἰρήνῃ ἐπὶ σχολῆς ποιοῦνται».

Ἐξήγησις· ἐμπρὸς λοιπόν, οἱονεὶ μυθικῶς, ἤτοι μυθολογοῦντες καὶ ἐν ἀνέσει διηγούμενοι, ἂς ἀναλάβωμεν τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν φυλάκων διὰ **λόγου** (=διὰ λόγων, οὐχὶ ἐπιπόνως καὶ δι' ἔργων).

382 B. *ψεύδεσθαί τε καὶ ἐψεῦσθαι . . . ἔχειν τε καὶ κεκτῆσθαι τὸ ψεῦδος . . .*

Ἡ τοῦ ῥήματος ἢ ἀπαρεμφάτου ἐπανάληψις ἐν χρόνῳ παρακειμένῳ δηλοῖ

ὅτι πρᾶγμά τι ἢ ἰδιότης τις πρότερον κτηθεῖσα διατελεῖ καὶ νῦν ὑπάρχουσα. Οὕτω τὸ **ψεύδομαί τε καὶ ἔψευσμαι** σημαίνει οὐδὲν ἄλλο ἢ ὅτι ψεύδομαι καὶ διατηρῶ τὸ ψεῦδος ὡς ἰδίαν κτῆσιν. **Ἔχω τε καὶ κέκτημαι τὸ ψεῦδος**=ἔχω καὶ διατηρῶ ὡς κτῆμα τὸ ψεῦδος (τὴν ἀμάθειαν. Πβλ. Σοφ. Ἀντιγ. 1278. Ἀνδοκ. 1, 74 «τήνδε οὐσίαν εἶχον καὶ ἐκέκτηντο».

Τὴν διαφορὰν τοῦ **ἔχειν** καὶ τοῦ **κεκτῆσθαι** μαρτυρεῖ τρανῶς τὸ χωρίον τοῦ Πλάτωνος (Θεαίτ. 197 Β) : **οὐ τοίνυν μοι ταὐτὸν φαίνεται τὸ κεκτῆσθαι τῷ ἔχειν, οἷον, εἰ ἱμάτιόν τις πρίαιτο καὶ ἐγκρατὴς ὢν μὴ φορεῖ, ἔχειν μὲν οὐκ ἂν αὐτὸν αὐτό, κεκτῆσθαι δέ γε φαῖμεν. Κέκτηται** λοιπόν τις ἱμάτιον (ἔχει ἐν κατοχῇ, ἀγοράσας ἔχει ὡς κτῆμα) ἀλλὰ νῦν δὴ **οὐκ ἔχει αὐτὸ** (δὲν φορεῖ αὐτὸ κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην).

383 Α. *Συγχωρεῖς ἄρα, ἔφην, τοῦτον δεύτερον τύπον εἶναι, ἐν ᾧ δεῖ περὶ θεῶν καὶ λέγειν καὶ ποιεῖν, ὡς μήτε αὐτοὺς γόητας ὄντας τῷ μεταβάλλειν ἑαυτοὺς μήτε ἡμᾶς ψεύδεσι παράγειν ἐν λόγῳ ἢ ἐν ἔργῳ ;*

Τὸ χωρίον ἔχει ἱκανὴν δυσχέρειαν, φοβούμεθα δὲ ὅτι δὲν κατενοήθη ἡ σύνταξις αὐτοῦ. Δύο ἐνταῦθα πρόκεινται συντακτικαὶ ἀνωμαλίαι : πρῶτον μὲν ἐτέθη ἡ μετοχὴ κατ' αἰτιατικὴν (ὡς . . . ὄντας) ἀντὶ τῆς προσδοκωμένης γενικῆς (ὡς . . . ὄντων)· δεύτερον δὲ εἰς τὸ **μήτε** . . . ὄντας ἀκολουθεῖ τὸ ἀπαρέμφατον **μήτε . . . παράγειν.**

Ἡ πρώτη ἀνωμαλία προῆλθεν ἐκ τούτου, ὅτι ἡ σύνταξις ἐγένετο «κατὰ τὸ νοούμενον». Ἡ φράσις δηλαδὴ **λέγειν περὶ θεῶν** δηλοῖ ἀκριβέστερον τὸ **λέγειν περὶ θεῶν εἶναι τούτους**· ἀντικείμενον δὲ πάλιν τοῦ **ποιεῖν** εἶναι τὸ αὐτό, τουτέστι τοὺς θεούς, τούτους. Πρὸς τὸ νοούμενον λοιπὸν **τούτους** συνετάχθη ἡ ἑπομένη μετοχὴ **(ὡς . . . ὄντας),** οὐχὶ δὲ πρὸς τὴν προηγουμένην γενικὴν **θεῶν** (ὡς . . . ὄντων).

Ἡ δὲ δευτέρα ἀνωμαλία ἔγκειται ἐν τῷ ἀπαρεμφάτῳ **μήτε . . . παράγειν,** ὅπερ κεῖται ἀπροσδιονύσως μετὰ τὸ **μήτε . . . ὄντας**. Ἀστόχως λέγει ὁ Γρηγόριος Βερναρδάκης (908 β) ὅτι «ὁ Πλάτων ἀντὶ τοῦ **παράγοντος** μετεχειρίσθη τὸ **παράγειν,** παραχθείς, ὡς φαίνεται, ἐκ τοῦ ἀπαρεμφάτου **λέγειν,** ἐξ οὗ καὶ ἐξαρτᾶται τὸ **παράγειν».** Οὐχ ἧττον ἀτυχὴς καὶ ἀσαφὴς εἶναι ἡ ὑπ' αὐτοῦ μετάφρασις « . . . ὁ τύπος, καθ' ὃν πρέπει καὶ νὰ λέγωμεν περὶ τῶν θεῶν καὶ νὰ παριστάνωμεν αὐτοὺς ὄντας γόητας (τέ. ὡς τοιούτους, οἱ ὁποῖοι μήτε αὐτοὶ νὰ εἶναι γόητες) διὰ τοῦ ὅτι μεταβάλλουσιν ἑαυτοὺς μήτε ὅτι [τὸ **μήτε ὅτι** . . . πρὸς τί συνδέεται καὶ ποῦ ἀναφέρεται ;] παρασύρουσιν ἡμᾶς διὰ ψευδῶν ἐν λόγῳ ἢ ἐν ἔργῳ ; ». Τοιαύτη ἑρμηνεία εἶναι, ὡς βλέπει πᾶς τις, ἀσυνάρτητος ἅμα καὶ ἀκατάληπτος, δεομένη καὶ αὐτὴ πολλῷ μᾶλλον ἄλλης ἑρμηνείας ἢ τὸ ἑρμηνευόμενον πλατωνικὸν χωρίον.

Ἡ περὶ τὴν μετοχὴν καὶ τὸ ἀπαρέμφατον δυσχέρεια προέκυψεν ἐκ τῆς **συμφύρσεως** δύο ἐξ ἴσου δυνατῶν συντάξεων, τουτέστιν ἐκ δύο δυναμένων ἐπ' ἴσης νὰ προενεχθῶσι προτάσεων, ὧν ἡ μὲν ἑτέρα θὰ ἦτο προσδιορισμὸς τοῦ ἐξυπακουομένου ἀντικειμένου τοῦ **ποιεῖν,** ἤτοι τοῦ **τούτους (αὐτούς),** ἡ δὲ ἄλλη (θὰ ἦτο) προσδιορισμὸς τῶν εἰρημένων ἀπαρεμφάτων. Ἐν ἄλλοις λόγοις αἱ συμ-

φυρθεῖσαι προτάσεις εἶναι αἱ ἑξῆς δύο : 1η) . . . δεῖ περὶ θεῶν καὶ λέγειν καὶ ποιεῖν (τούτους), **ὡς μήτε . . . ὄντας μήτε παράγοντας . . .** καὶ 2α) . . . δεῖ περὶ θεῶν καὶ λέγειν καὶ ποιεῖν, **μήτε αὐτοὺς εἶναι . . . μήτε ἡμᾶς ψεύδεσι παράγειν.** Ἐκ τῶν δύο τούτων συμφυρθεισῶν προτάσεων προῆλθεν ἡ προκειμένη, ἥτις περιέχει μέρος μὲν ἐκ τῆς πρώτης **(ὡς μήτε αὐτοὺς ὄντας),** μέρος δ' ἐκ τῆς δευτέρας (μήτε ἡμᾶς ψεύδεσι **παράγειν).**

Ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἀνωμαλία, ἀπαντῶσα ἐν τῇ γλώσσῃ συχνή, εἶναι ψυχολογική. Ἐνίοτε δηλαδὴ δύο γλωσσικὰ στοιχεῖα (δύο λέξεις, δύο προτάσεις), ἐξ ἴσου δυνατὰ καὶ ἰσχυρά, τείνουσιν, οἱονεὶ πρὸς ἄλληλα ἀνταγωνιζόμενα, νὰ ἀνέλθωσιν εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ λέγοντος. Ἐν δὲ τῷ ἀγῶνι τῆς ἐπικρατήσεως ἐνδέχεται **μηδέτερα** νὰ ἐπικρατήσωσιν ἐντελῶς, ἀλλὰ νὰ ἐμφανισθῶσιν **ἀμφότερα** μόνον ἐν μέρει.

Τοιοῦτο εἶναι τὸ πολλοῦ λόγου ἄξιον καὶ ἐν τῇ γλώσσῃ ἔστιν ὅτε παρατηρούμενον ψυχολογικὸν φαινόμενον τῆς **συμφύρσεως,** δι' οὗ πολλαὶ ἑρμηνεύονται τυπικαὶ καὶ συντακτικαὶ ἀνωμαλίαι.

Ἐξήγησις· λοιπὸν εἶσαι σύμφωνος, εἶπον, ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ δεύτερος τύπος, κατὰ τὸν ὁποῖον πρέπει καὶ νὰ ὁμιλῶμεν περὶ τῶν θεῶν καὶ νὰ παριστῶμεν αὐτοὺς ὡς τοιούτους, ὁποῖοι (ὥστε, «ποῦ») μήτε οἱ ἴδιοι νὰ εἶναι μάγοι (ἀπατεῶνες) μεταβάλλοντες ἑαυτοὺς [κατὰ λέξιν : διὰ τοῦ νὰ μεταβάλλωσιν ἑαυτούς], μήτε ἡμᾶς νὰ ἐξαπατῶσι μὲ ψεύδη (γινόμενα) διὰ λόγου ἢ δι' ἔργου, [μὲ ψευδεῖς λόγους ἢ ψευδῆ ἔργα ;] (¹)

---

1) Ἐν παρόδῳ εἰρήσθω ὅτι ἐκ τῶν ἐν τοῖς πρόσθεν μνημονευθέντων δυσκόλων χωρίων οὐδὲν σχεδὸν εὑρίσκεται ἡρμηνευμένον ἐν τῷ Λεξικῷ Γρηγ. Βερναρδάκη, ἔνθα ὅμως ἑρμηνεύονται ἄλλα πολλῷ ἁπλούστερα καὶ εὐκολώτερα.